

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ
Ελένη του Ευριπίδη

Εισαγωγή

Δραματική ποίηση

Το δράμα χρησιμοποιεί στοιχεία από

- το έπος (διάλογοι)

και

- τη λυρική ποίηση (τραγούδι, μουσική)
- Στην παράσταση συμμετέχουν αυλητής και χορευτές
γιατί *το δράμα συνδυάζει το λόγο με τη μουσική
και την όρχηση (τον χορό*

Γένεση του δράματος

Προήλθε από τα **θρησκευτικά δρώμενα**

- **Γιορτές** προς τιμήν του θεού **Διονύσου**:
- δημοφιλής στις λαϊκές τάξεις & τους αγρότες →
- τοπικοί άρχοντες στηρίζουν τη λατρεία

Χαρακτηριστικά λατρείας Διονύσου

- Ιερή μανία
- Θεοληψία
- Έξαλλος ενθουσιασμός
- Μιμητικό στοιχείο
- Μεταμφίεση

Διθύραμβος ύμνος

Θρησκευτικό και λατρευτικό άσμα (=τραγούδι)

Ιερός θίασος Διονύσου

Συνοδεύει αυλός

Χορός γύρω από τον βωμό του θεού

(50 μεταμφιεσμένοι σε τράγους)

Αφήγηση γύρω από τη ζωή του θεού

Πρώτος χορευτής: **εξάρχων**

Τρία είδη δράματος

1. Κωμωδία

- Σκοπός: να καυτηριάσει και να διδάξει

2. Σατυρικό δράμα

- Σκοπός: το γέλιο

3. Τραγωδία

Προέλευση της τραγωδίας

- **ΑΡΙΩΝ:**

- Πρώτος συνέθεσε **διθύραμβο**
- Μεταμφίεσε τους χορευτές σε **τράγους** (Σατύρους) → «τραγικός τρόπος», «τράγων ωδή» > τραγωδία

- **ΘΕΣΠΙΣ**

- Από τον σημερινό **Διόνυσο**
- Πρώτος έκανε **διάλογο** με τον χορό
- Εξάρχων → **υποκριτής**
- Συνδυασμός λυρικού (μουσική) και επικού (διάλογος) στοιχείου

Πρώτη παράσταση

- ο ΘΕΣΠΙΣ, το 534 π.Χ.
στα ΜΕΓΑΛΑ ΔΙΟΝΥΣΙΑ

(μεγάλη γιορτή, που καθιέρωσε ο Πεισίστρατος
που ίδρυσε **ναό** στα νοτιοανατολικά της Ακρόπολης)

Γιατί στην Αττική;

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

- Μιμητικές λατρευτικές τελετές
- Κλιματολογικές συνθήκες
- Κοινωνικές συνθήκες (όχι συγκρούσεις)
- Πολιτειακή οργάνωση (δημοκρατία)

Εξέλιξη

- Προέλευση ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ →

πολλά διονυσιακά στοιχεία:

- Χορός
- Ενδυμασία («σκευή»)
- Παραστάσεις ως μέρος της λατρείας στις γιορτές
- Παραστάσεις στον χώρο της λατρείας του Διονύσου
- Ιερείς στην τιμητική θέση στο θέατρο
- Στεφάνι κισσού για τους νικητές

Όμως

Θέματα άσχετα με τον Διόνυσο

Η ακμή

Δραματικοί αγώνες < αγωνιστικό πνεύμα, δημοκρατία

ΣΥΝΘΗΚΕΣ

- «Χρυσός αιώνας» Περικλή
- Νίκες επί των Περσών
- Η Αθήνα στο απόγειο της δόξας της
- Ισχύς
- Πολιτιστικό – πνευματικό κέντρο

Θέματα της τραγωδίας

Στο κέντρο ο άνθρωπος

Σύγκρουση με τη Μοίρα, την Ανάγκη, τη Θεία Δικαιοσύνη

Τριαδικό σχήμα:

ΥΒΡΙΣ – ΑΤΗ – ΔΙΚΗ

Ύβρις = υπεροπτική συμπεριφορά

Άτη = θεϊκή δύναμη ολέθρου μέσω θόλωσης του νου

Δίκη = θεία δικαιοσύνη (Τίσις)

Θέματα της τραγωδίας

Οι ποιητές αντλούν θέματα από τους μύθους > γνωστοί
σε όλους (πχ. τρωϊκός κύκλος)

Παραλλαγές

Προσαρμογές

Σύνδεση με την επικαιρότητα της εποχής τους

Ενδιαφέρον του πολίτη

Ανθρωπολογικά προβλήματα:

ΠΟΛΕΜΟΣ-ΕΙΡΗΝΗ - ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ - ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΑ

Δραματικοί Αγώνες

Οι αγώνες γίνονται

στα Μεγάλα ή Εν Άστει Διονύσια,

τη γιορτή που καθιέρωσε ο Πεισίστρατος,

τις τελευταίες τρεις μέρες της γιορτής.

- επειδή την **άνοιξη** οι γεωργικές εργασίες είναι περιορισμένες, οι αγρότες θα μπορέσουν να έλθουν στην Αθήνα για να παρακολουθήσουν τους αγώνες
- λόγω της μεγάλης γιορτής, βρίσκονται στην Αθήνα επιπλέον πολλοί σύμμαχοι και **ξένοι** και φαίνεται η δόξα της πόλης

Γιορτές και παραστάσεις

- **Μεγάλα Διονύσια** (εν άστει) – άνοιξη (νέες τραγωδίες και αγώνες)
- **Μικρά Διονύσια** (κατ' αγρούς) – χειμώνας
- **Λήναια** – χειμώνας (νέες τραγωδίες)
- **Ανθεστήρια** – αρχές άνοιξης

Οργάνωση

Μνημείο
Λυσικράτους,
Πλάκα

Κρατική φροντίδα

Υπεύθυνος: ο Επώνυμος Άρχοντας

Φροντίζει για:

- τους τρεις ποιητές που θα αγωνιστούν (x 4 έργα)
- τα έργα
- τους χορηγούς > πληρώνουν χορό, χοροδιδάσκαλο
ενοίκια, σκευή
- τους δέκα κριτές
- την απονομή των βραβείων σε ποιητές & χορηγούς
- πλάκες για το δημόσιο αρχείο

Οβολός, αρχαίο νόμισμα

Ovolos, ancient Greek coin

<http://prevezamuseum.spaces.live.com>

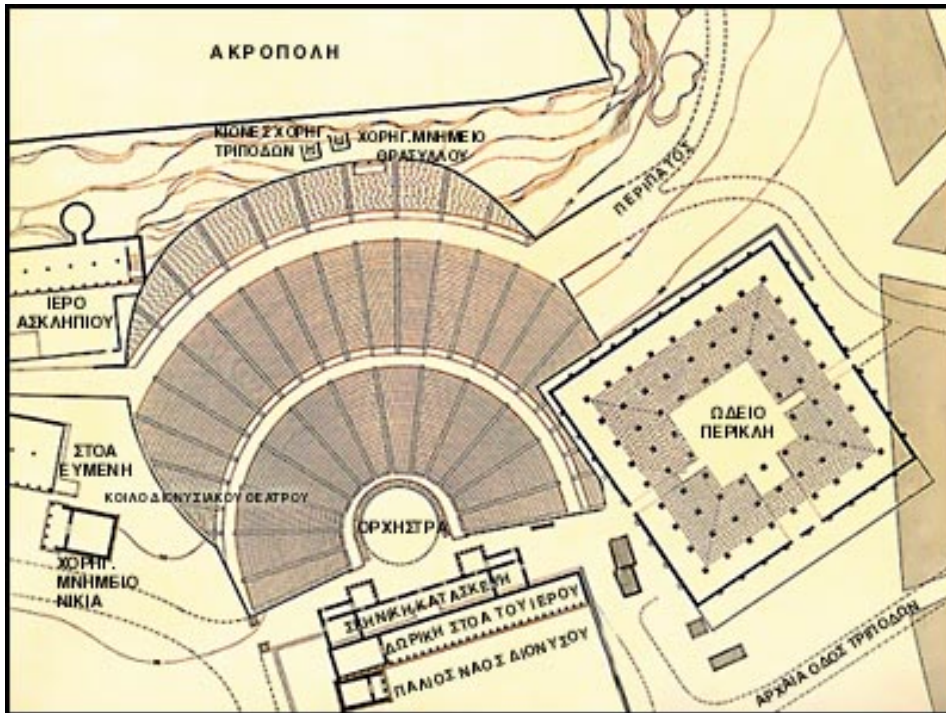
Κριτές

Κανείς δεν μπορεί να επηρεάσει το αποτέλεσμα των δραματικών αγώνων:

- Καταρχήν, ο κατάλογος με τους υποψήφιους **κριτές** είναι πολύ μεγάλος
- Επίσης, από αυτούς μόνο **δέκα** θα είναι κριτές, κι αυτοί θα βγουν με κλήρωση μέσα στο θέατρο
- Αφού γράψουν την κρίση τους σε **πινακίδες**, θα τις βάλουν όλοι σε κάλπη
- Και από αυτές **μόνο πέντε** θα ανασυρθούν
- **Από αυτές τις πέντε κρίσεις θα βγει ο νικητής**

Προαγών

Για να μάθουν την υπόθεση των έργων και τους συντελεστές, οι θεατές πηγαίνουν στο **Ωδείο**, που είναι το στεγασμένο θέατρο δίπλα στο μεγάλο θέατρο

Εκεί θα γίνει
πριν τις γιορτές
ο προάγωνας,
και θα μάθουν
τα πάντα για την
υπόθεση
και τους ηθοποιούς

Το κοινό

- Οι ξένοι και οι μέτοικοι είναι ευπρόσδεκτοι
Χιλιάδες επισκέπτες (επευφημούν ή αποδοκιμάζουν)
- Βεβαίως μπορούν και γυναίκες (!) να
παρακολουθήσουν την παράσταση. Ακόμα και
παιδιά ακολουθούν.

Φροντίζουν και για το φαγητό, γιατί οι αγώνες
διαρκούν από το πρωί ως το βράδυ

- Οι ραβδούχοι φροντίζουν για την τάξη και την
ασφάλεια.

Θεωρικά

Όσοι έχουν οικονομικές δυσκολίες, απευθύνονται στο κράτος, για να πάρουν το το εισιτήριό τους δωρεάν
(τα **θεωρικά!**)

Γιατί;

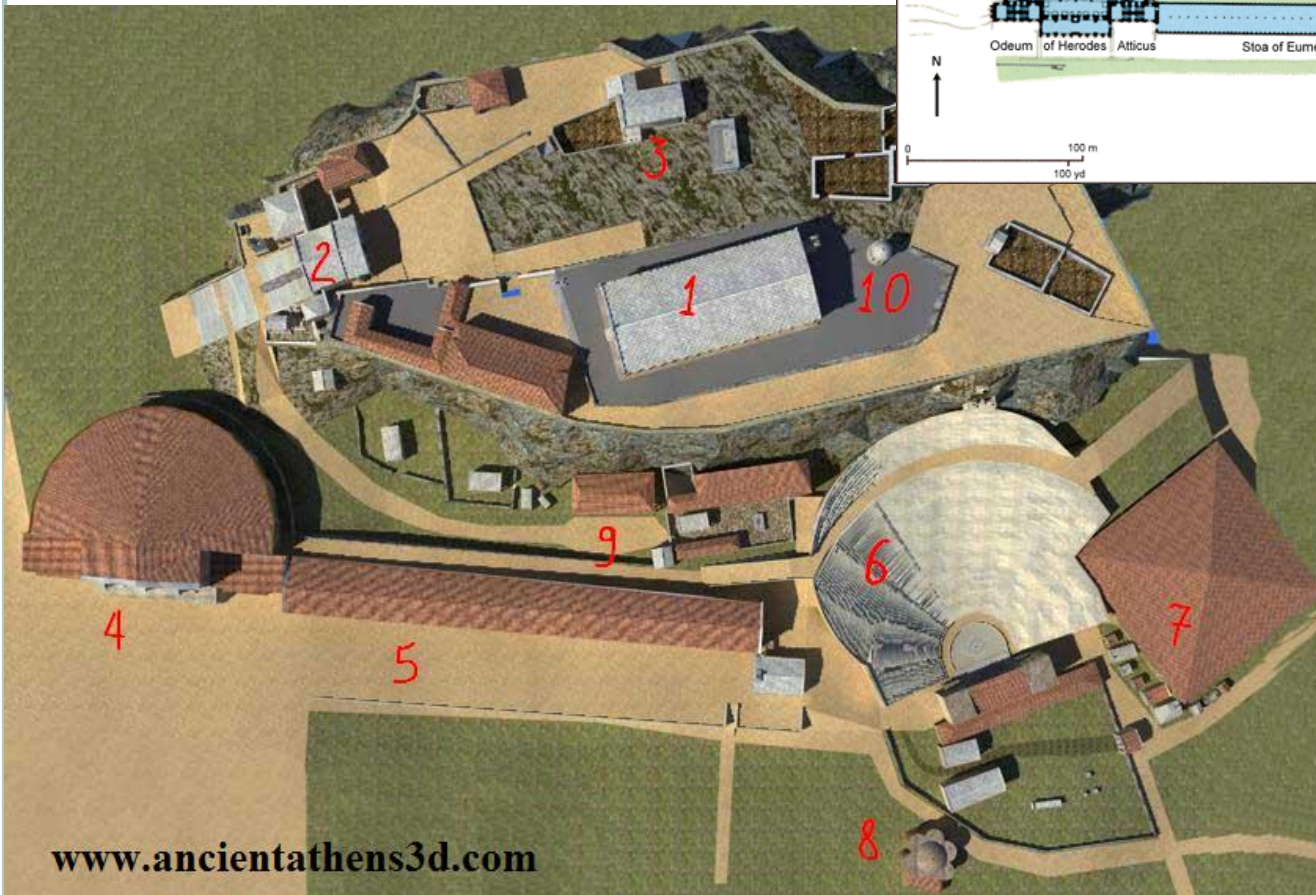
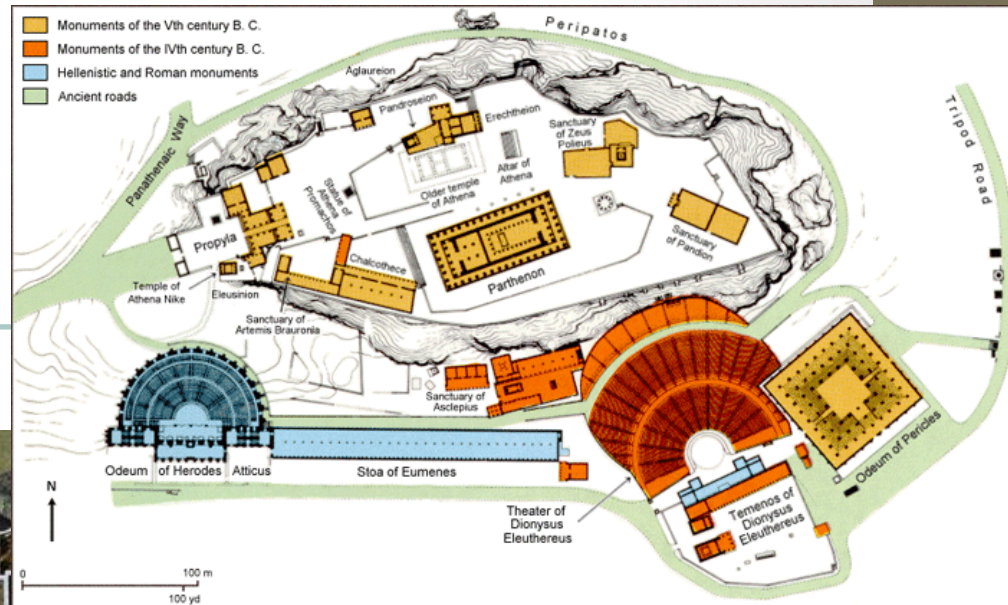
Θέατρο = Μέγιστο μάθημα παιδείας

Παίδευση Αθηναίου πολίτη

Δημοκρατικό πολίτευμα

Συλλογική υπόθεση

Τοποθεσία

www.ancientathens3d.com

Το θέατρο
του Διονύσου
βρίσκεται στο
νοτιοανατολικό
σημείο
της Ακρόπολης

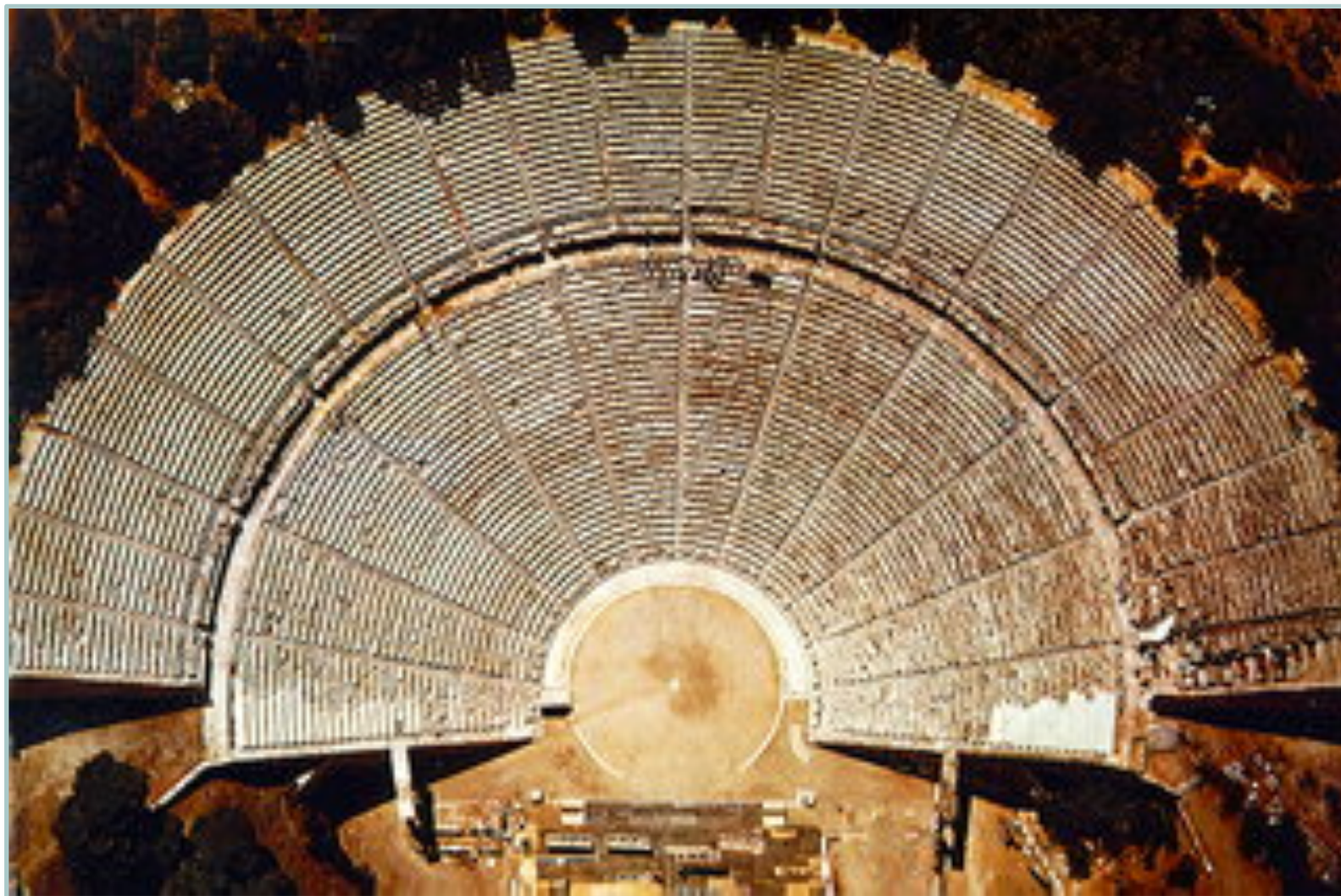
Τα βασικά μέρη του θεάτρου

- Το **κοίλον** (το αμφιθεατρικό μέρος όπου θα κάθονται οι θεατές).
- Η **ορχήστρα** (κυκλικός χώρος όπου στέκεται και χορεύει ο χορός)
- Η **σκηνή** (ο χώρος των υποκριτών)

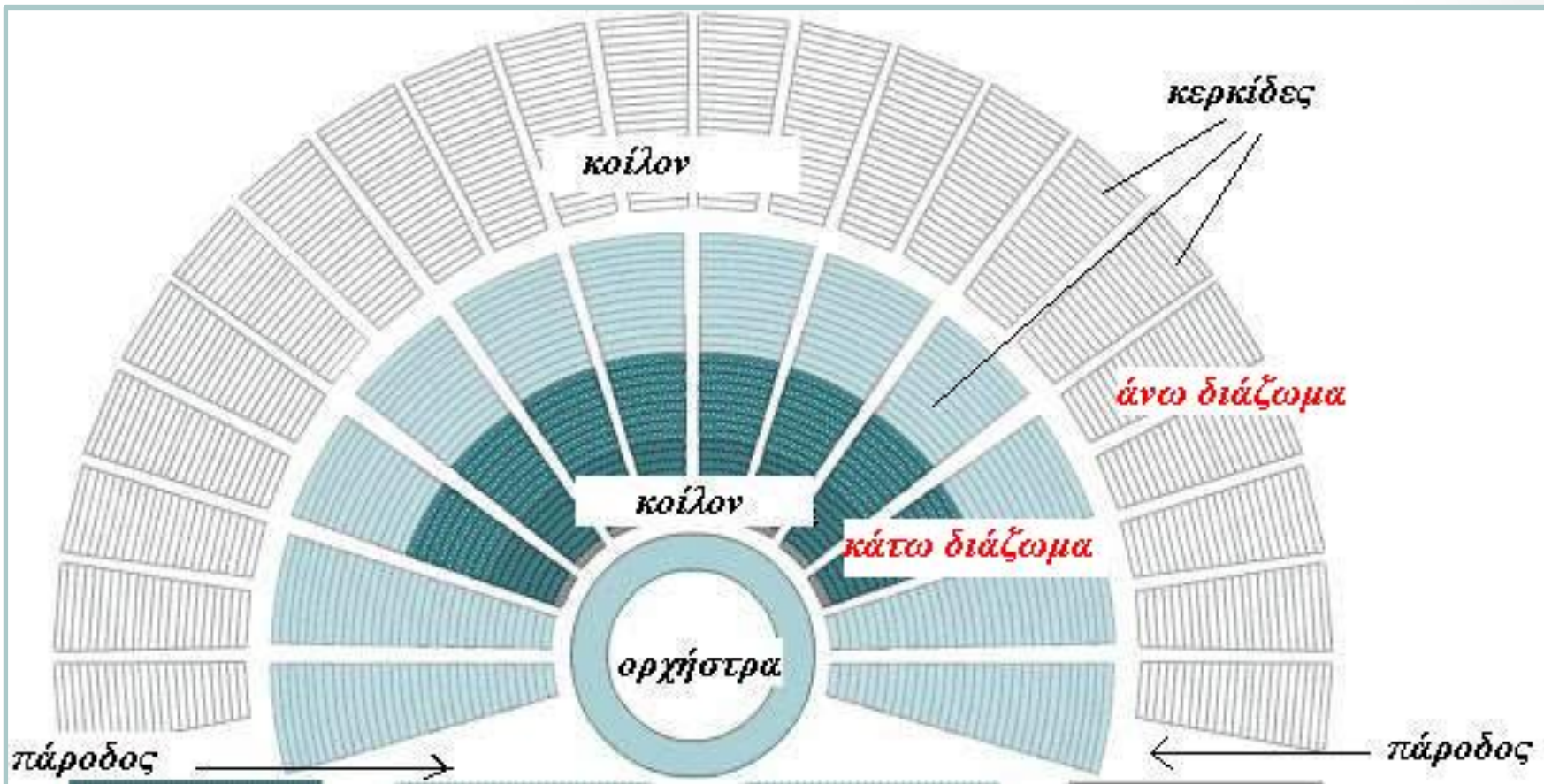
Το κοίλον

- Εδώλια = καθίσματα
- Διαζώματα = οριζόντιοι διάδρομοι που χωρίζουν το κοίλον σε δύο ή τρεις ζώνες
- Κλίμακες = σκάλες, κάθετες προς την ορχήστρα, απ' όπου ανεβαίνουν οι θεατές στις κερκίδες
- Κερκίδες = το σύνολο των καθισμάτων ανάμεσα στις σκάλες (σφηνοειδές σχήμα)

Το θέατρο της Επιδαύρου

Το αρχαίο θέατρο

Χωρητικότητα

Το θέατρο του Διονύσου χωράει 17.000
θεατές

Το θέατρο της Εφέσου 16.000

Της
Επιδαύρου
14.000

Πάροδοι

Δεξιά κι αριστερά από την ορχήστρα, δίπλα στις κερκίδες, βρίσκονται οι είσοδοι, που λέγονται **πάροδοι**.

Όσοι ήρωες έρχονται από την πόλη ή το λιμάνι, μπαίνουν από δεξιά, όπως βλέπουν οι θεατές.

Όσοι έρχονται από την ύπαιθρο, μπαίνουν από αριστερά.

Έτσι όλοι οι θεατές ξέρουν από πού έρχονται, ακόμη κι αν δεν το αναφέρουν.

Θέση χορού & ηθοποιών

Ο χορός

Θα σταθεί στην ορχήστρα, το κυκλικό μέρος ανάμεσα στους θεατές και τη σκηνή.

Οι ηθοποιοί φυλάνε τα πράγματά τους μέσα στην ξύλινη **σκηνή**, στο πίσω μέρος της ορχήστρας.

Οι ηθοποιοί είναι κοντά στον χορό αρχικά.

Αργότερα θα κατασκευαστεί το λογεῖον, ειδικό υπερυψωμένο δάπεδο για τους ηθοποιούς.

Αυλητής & Θυμέλη

Ο αυλητής παίρνει θέση πίσω από τη θυμέλη.

Η θυμέλη είναι ο βωμός του Διονύσου στο κέντρο της ορχήστρας.

Σκηνικά

Ο σκηνογράφος μπορεί να στήσει ή να ζωγραφίσει τα **σκηνικά** του στο μπροστινό τοίχο της σκηνής.

Αν θέλει, μπορεί να χρησιμοποιήσει τους **περιάκτους**, που είναι κυλινδρικοί ξύλινοι στύλοι με τυλιγμένους πάνω τους πίνακες. Περιστρεφόμενοι αλλάζουν τα σκηνικά.

Ειδικά Εφέ - μηχανήματα

Οι σκηνοθέτες μας ζητούν το θέατρο να έχει μηχανές για ειδικά εφέ

Εκκύκλημα: χαμηλό τραπέζι με τροχούς (φορείο), πάνω στο οποίο μπορούν να βάλουν ομοιώματα νεκρών, **γιατί δεν επιτρέπεται να παρουσιαστεί φόνος ή αυτοκτονία μπροστά στα μάτια των θεατών**. Επειδή έχουμε πολλές τέτοιες περιπτώσεις, είναι χρήσιμο.

Μηχανήματα

- **Μηχανή ή αιώρα**: είδος γερανού με καλάθι, που χρησιμεύει για να εμφανίζονται θεοί ή ημίθεοι.
- **Χαρώνειες κλίμακες**: είδος καταπακτής για να «ανεβαίνουν» στη σκηνή οι νεκροί, όταν το απαιτεί η εξέλιξη του έργου.
- **Βροντείο**: μηχανή που κάνει απομίμηση της βροντής
- **Θεολογείο**: είδος εξώστη στη στέγη της σκηνής, απ' όπου μιλούν οι θεοί ή οι ημίθεοι.

Συντελεστές - Ο ΧΟΡΟΣ

- αρχικά 50 > 12 (Αισχύλος) > **15** (σε 2 ημιχόρια)
- απλά ντυμένος, έμπαινε από τη **δεξιά πάροδο**
- μιλούσε μόνο ο **κορυφαίος**
- κίνηση – όρχηση > συναισθήματα
- αντιπροσώπευε την **κοινή γνώμη**
- γυναίκες ή γέροντες

Συντελεστές – Τα πρόσωπα

- αρχικά ο ποιητής ήταν και υποκριτής
- αρχικά ένας μόνο **υποκριτής** (Θέσπης) > 2 (Αισχύλος) > 3 (Σοφοκλής)

αλλάζουν ενδυμασία, φορούν **προσωπείο**

- **γυναικείοι χαρακτήρες: άνδρες ηθοποιοί**
- μακιγιάζ με **ψιμύθιον** (λευκή σκόνη)
- ενωμένοι σε **συντεχνία**, επαγγελματίες με μισθό και ιδιαίτερα προνόμια

Σκευή

Ενδυμασία: συνήθως φορούν

χιτώνες με μήκος

ως τα πόδια,

γεμισμένους με

πολύ ύφασμα,

για να φαίνονται

μεγαλόσωμοι.

Φορούν επίσης

κοθόρνους,

δηλαδή πλατφόρμες,

για να φαίνονται ψηλοί.

Ορισμός τραγωδίας - ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

*«Ἔστιν οὖν τραγωδία
μίμησις πράξεως σπουδαίας
καὶ τελείας,
μέγεθος ἐχούσης,
ἡδυσμένῳ λόγῳ,
χωρὶς ἐκάστω τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς
μορίοις,
δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας,
δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα
τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων
κάθαρσιν.»*

Εἶναι λοιπόν η τραγωδία
μίμηση σπουδαίας πράξης
και τέλειας (με αρχή-μέση-τέλος)
ευσύνοπτη, με λογικό μέγεθος
με ευχάριστο λόγο,
διαφορετική για τα δύο μέρη της
(χορικό-λυρικό)
με δράση και όχι απαγγελία
που μέσα από τον έλεο
(συμπάθεια) και τον φόβο
φέρει τη λύτρωση, την κάθαρση
από τέτοια πάθη.

Η δομή της τραγωδίας

Κατά ποσόν

Κατά ποιόν μέρη

Πρόλογος

Επεισόδια

επικό στοιχείο
(ηθοποιών)

Έξοδος

Πάροδος

Στάσιμα

(**χορού**)

(κομμός,
μονωδίες,
διωδίες)

λυρικό
στοιχείο
τραγούδια
ηθοποιών

Μύθος = πλοκή

Ἦθος = χαρακτήρες

Λέξη = τα εκφραστικά μέσα

Διάνοια = ιδέες, επιχειρήματα

Μέλος = μουσική

Όψη = σκηνικά, ενδύματα

Πλοκή τραγωδίας

«περιπέτεια» (μεταστροφή τύχης ηρώων)

«αναγνώριση» (μετάβαση ήρωα από την άγνοια στη γνώση, αποκάλυψη συγγενικής σχέσης)

«τραγική ειρωνεία» (ο θεατής γνωρίζει, ο ήρωας αγνοεί)

Οι πρόδρομοι

- **ΑΡΙΩΝ**: είχε διαμορφώσει τον **διθύραμβο**
- **Θέσπις**
 - εισήγαγε τον πρώτο υποκριτή
 - νέα μέσα μεταμφίεσης
 - άλλαξε το μέτρο στους διαλόγους
- **Χοιρίλος**
 - λαμπρή αμφίεση
 - Πρώτα προσωπεία
- **Πρατίνος** - καινοτομίες:
 - σατυρικό δράμα
- **Φρύνιχος** - καινοτομίες:
 - υποθέσεις από σύγχρονα γεγονότα (*Μιλήτου Άλωσις, Φοίνισσες*)
 - γυναικεία πρόσωπα

Αισχύλος

- Πολέμησε στον **Μαραθώνα**
- Νίκησε **14** φορές σε δραματικούς αγώνες
- Καινοτομίες:
 - - δεύτερος υποκριτής, - μείωση χορού από 50 σε 12
 - - αύξηση διαλόγων - μικρότερα χορικά
 - - ενιαία υπόθεση τριλογιών
 - - βελτίωση χορογραφίας και σκευής
- η θεϊκή εξουσία συντρίβει τους θνητούς
οι θεοί υποτάσσονται στην Ανάγκη, τη Μοίρα, την Άτη.
- Ο άνθρωπος **έχει** την ευθύνη για τις πράξεις του → πληρώνει

Έργα του Αισχύλου

90 έργα
σώθηκαν 7:

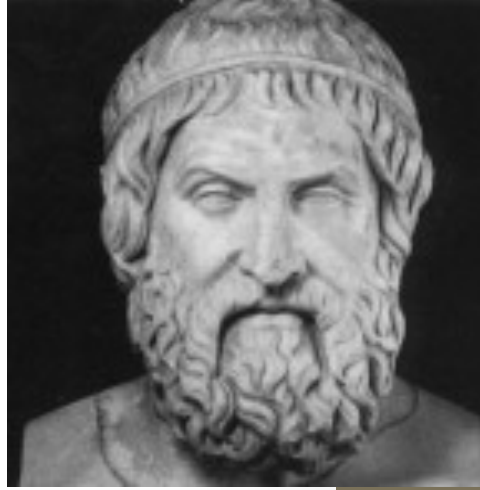
- Πέρσαι
- Επτά επί Θήβας
- Ικέτιδες
- Προμηθεύς Δεσμώτης
- Αγαμέμνων
- Χοηφόροι
- Ευμενίδες

ΟΡΕΣΤΕΙΑ

Πέρσαι

Σοφοκλής

- **20** φορές νικητής
- Πολλές τιμές από την Αθήνα (Ελληνοταμίας, στρατηγός)

Καινοτομίες:

- χορευτές 12 σε 15
- τρίτος υποκριτής
- μείωση χορικών – αύξηση διαλογικών μερών
- όχι κοινή υπόθεση τριλογίας
- πίνακες για τη σκηνογραφία

πρωτεύων ρόλος στον άνθρωπο (όχι άβουλος, αγωνίζεται)

Οι θεοί σε δεύτερη θέση

Χαρακτήρας των έργων του: ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΟΠΩΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ

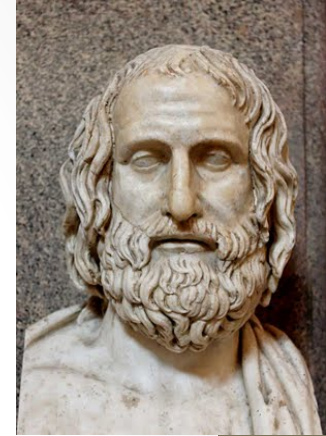
Έργα του Σοφοκλή

123 δράματα - σώθηκαν 7

- *Αίας*
- *Αντιγόνη*
- *Τραχίνιαι*
- *Οιδίπους Τύραννος*
- *Ηλέκτρα*
- *Φιλοκτήτης*
- *Οιδίπους επί Κολωνώ*

Ευριπίδης

- Εποχή που σημάδεψαν ο **Πελοποννησιακός** και οι **σοφιστές**
- Μόνο **4** φορές νικητής < το κοινό δεν τον επιδοκιμάζει
- Αντικοινωνικός – στενές σχέσεις με τους σοφιστές
- Καινοτομίες:
 - - «**από μηχανής θεός**»
 - - δράση με αφηγηματικό πρόλογο-επίλογο
 - - μεταστροφές
 - - μουσική σημαντική > αύξηση μονωδιών – μείωση χορικών

Χαρακτήρες **ρεαλιστικοί**, κοντά στον θεατή, **ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ**

- - ο άνθρωπος **ΔΕΝ ορίζει** το πεπρωμένο του

Έργα του Ευριπίδη

92 δράματα – σώζονται 18

- Μήδεια Ιφιγένεια εν Ταύροις
- Ελένη Ιφιγένεια εν Αυλίδι
- Ηλέκτρα Ηλέκτρα
- Ανδρομάχη Ορέστης
- Εκάβη Βάκχαι
- Τρωάδες Ιππόλυτος
- Ικέτιδες Ηρακλής
- Άλκηστις Φοίνισσαι
- Ηρακλείδαι Ίων

